

DOI : 10.33274/2079-4762-2021-50-2-78-83

JEL : L 19

УДК: 338.001.36

**Клевцов Є. Г.,
аспірант**Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського, м. Кривий Ріг, Україна,
e-mail: klevcov_eg@donnuet.edu.ua**Приймак Н. С.,
д-р екон. наук, доцент**

e-mail: priymak@donnuet.edu.ua

РИНОК РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ: АНАЛІЗ ВПЛИВАЮЧИХ ЧИННИКІВ**Klietsov Ye. H
PhD student**Mykhailo Tuhan-Baranovskyi Donetsk National University
of Economics and Trade, Kryvyi Rih, Ukraine
e-mail: klevcov_eg@donnuet.edu.ua**Pryimak N. S.
Grand PhD of Economic Sciences,
Professor**

e-mail: priymak@donnuet.edu.ua

RESTAURANT BUSINESS MARKET IN UKRAINE: ANALYSIS OF INFLUENCING FACTORS

Мета. Метою статті є дослідження ринку ресторанного бізнесу в Україні останніх років на основі статистичних даних, а також визначення та дослідження чинників, що головним чином впливали на розвиток ринку надання послуг харчування та їх наслідків.

Методи. При дослідженні функціонування ринку ресторанного бізнесу України останніх років використовувалися такі емпіричні та теоретичні методи дослідження як:

Спостереження — за динамікою розвитку ресторанного бізнесу України для виявлення змін.

Дедукція — для виявлення факторів, що впливають на функціонування ресторанного бізнесу.

Аналіз — визначення причин впливу отриманих факторів на ринок ресторанного бізнесу.

Порівняння — для визначення результатів впливу отриманих факторів на функціонування ринку ресторанних послуг.

Результати. Було проаналізовано стан ресторанного бізнесу України минулого десятиліття, особлива увага приділялася останнім рокам. Дослідження було проведено на основі статистичних даних і продемонструвало, що ринок ресторанного бізнесу в Україні знаходиться у важкому стані, багато підприємств зазнають збитків та банкрутують. Були також виявлені причини, що головним чином завдали шкоди сфері надання ресторанних послуг. Встановлено, що до таких причин відносяться наступні: зменшення кількості потенційних споживачів, збільшення конкуренції на ринку ресторанного бізнесу, зміна структури витрат населення, а також карантинні обмеження, що стали головною та найбільшою причиною занепаду для закладів харчування за останні роки. Проведено порівняння прибутку підприємств ресторанного господарства за 2017 та 2020 роки на основі статистичних даних. За результатами цього порівняння було розраховано відсоток збитків ресторанного бізнесу України. Також встановлено кількість закладів ресторанного бізнесу, що збанкрутували за час карантинних обмежень.

Ключові слова: підприємства ресторанного бізнесу, ресторанний бізнес України, спад ресторанного бізнесу, карантинні обмеження галузі надання послуг харчування, тенденції розвитку, динаміка змін у сфері надання послуг харчування.

Постановка проблеми. На сучасному етапі ресторанний бізнес в Україні знаходиться у скрутному положенні, це пов'язано із складною економічною ситуацією в країні, збільшенням конкуренції на ринку ресторанних послуг, а також введенням карантинних обмежень. Сукупність даних факторів є причиною складного стану в закладах ресторанного господарства мабуть господарства.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Суттєвий внесок у дослідження функціонування ринку ресторанного бізнесу України і факторів впливу на його дієздатність зробили такі вітчизняні вчені як: Л. І. Гірняк, В. А. Глагола [2], Н. В. Якименко-Терещенко, Н. М. Побережна, Жань Хо, С. А. Мазур, А. М. Прилуцький, Л. Іванова, О. Вовчанська [9] та інші.

© Є. Г. Клевцов, Н. С. Приймак, 2021

Виклад основного матеріалу дослідження.

Високий прогрес людства в інформаційних технологіях, електронних технологіях, глобалізації економіки, соціального розвитку та його постійно зростаюча динаміка призвели до трансформації більшості сфер життєдіяльності людини. Розширення ринкових відносин, автоматизація та роботизація виробництва та загальне покращення фінансового стану суспільства в Україні за останні 30 років сприяло розвитку таких галузей як: туризм, готельний та ресторанний бізнес. [1]

Ресторанний бізнес — це прибуткова галузь ринку надання послуг, який пов'язаний із великими ризиками, що робить його одним із найбільш динамічних ринків в Україні. Він надзвичайно чутливий до економічної ситуації, коливань курсу валют, змін індексу споживчих цін, соціальних чинників та додаткових зовнішніх чинників. [2]

Станом на 2021 рік ресторанний бізнес в Україні знаходиться в важкому становищі, причиною створення такого положення є сукупність багатьох чинників, що головним чином впливають на ресторанний бізнес, а також на ринок надання послуг в цілому.

Головним джерелом прибутку в ресторанному бізнесі є споживачі. Споживач — це фізична особа, яка купує, замовляє, використовує або має намір придбати чи замовити продукцію для особистих потреб, безпосередньо не пов'язаних з підприємницькою діяльністю або виконанням обов'язків найманого працівника. [3]

«Споживачі — це всі ми» — саме таке значення цьому терміну надавав 35-й президент Сполучених Штатів Америки Джон Фіджеральд Кеннеді, що є узагальненою істиною, оскільки кожен громадянин може стати тією особою, яка буде купувати товари чи послуги. Це може бути через день, тиждень або роки. Тому кожен громадянин для підприємства це — потенційний споживач. [4]

Оскільки кожен громадянин України або турист на ринку надання послуг — це потенційний споживач, то важливим показником стає кількість населення.

Показник населення в Україні демонструє лише негативну динаміку за останні роки. Показники приведено на рис. 1.

На рисунку спостерігається лише зниження кількості населення України. Це пов'язано

Кількість населення України за 2015–2021 роки

Рис. 1. Динаміка зміни кількості населення України 2015–2021 р. (складено автором на основі [5])

в першу чергу із тим, що в країні спостерігається нестабільна економічна та політична ситуація, а також постійна інфляція національної валюти. Сукупність даних факторів спонукає громадян покидати межі України в пошуку кращих умов життя.

Кількість населення України в 2021 році становить на 2,3% менше, ніж цей показник у 2017 році. Динаміка цього показника в свою чергу демонструє падіння кількості потенційних споживачів.

Але, незважаючи на негативну динаміку кількості потенційних споживачів, кількість

підприємств ресторанного бізнесу в Україні демонструє зростання до 2019 року

Збільшення кількості підприємств ресторанного бізнесу при постійному зменшенні кількості потенційних споживачів привело до посилення конкуренції на ринку та важкого положення вже існуючих підприємств.

Проблемне становище ринку ресторанного бізнесу погіршилося також через зміну структури витрат населення, що можна побачити у табл. 1.

Зниження витрат населення на послуги ресторану спричинене вимушеним перероз-

Таблиця 1

Кінцеві споживчі витрати домашніх господарств за цілями (складено автором на основі [6])

№	Види витрат з розподілом	Відсотки витрат населення за розподілом			
		2020 р.	2019 р.	2018 р.	2017 р.
1	Кінцеві споживчі витрати домашніх господарств	100,0	100,0	100,0	100,0
2	Продукти харчування та безалкогольні напої	42,9	39,5	41,8	41,9
3	Алкогільні напої, тютюнові вироби та наркотики	7,5	7,2	7,2	7,4
4	Одяг і взуття	4,3	4,9	4,9	4,8
5	Житло, вода, електроенергія, газ та інші види палива	13,9	13,3	11,2	10,2
6	Предмети домашнього вжитку, побутова техніка та поточне утримання житла	4,0	3,7	3,7	3,9
7	Охорона здоров'я	6,3	5,7	6,0	5,9
8	Транспорт	7,8	10,0	9,7	10,1
9	Зв'язок	2,7	2,7	2,8	3,0
10	Відпочинок і культура	2,8	3,9	3,8	4,0
11	Освіта	1,0	1,2	1,3	1,3
12	Ресторани та готелі	2,6	3,3	3,3	3,2
13	Різні товари та послуги	4,2	4,6	4,3	4,3

поділом грошових коштів через підвищення індексу споживчих цін. Підвищення доходів населення у співвідношенні до підвищення цін на побутові товари та послуги не рівномірне. Тому населення почало витрачати менше коштів на послуги ресторанів, віддаючи перевагу товарам та послугам першої необхідності.

Оскільки споживач — це головне джерело доходу для підприємства, така тенденція демонструє сильне зниження прибутку закладів ресторанного бізнесу.

За допомогою наведених даних можна розрахувати падіння витрат населення на послуги ресторанного бізнесу у 2020 році в порівнянні із 2017 роком з врахуванням зменшення чисельності населення. Рівняння буде виглядати наступним чином:

$$100 - (((2,6 \cdot 100) / 3,2) - (100 - (41902,4 \cdot 100) / 42584)) = 20,35\% \quad (1)$$

За отриманими результатами можна зробити висновок, що зниження доходу ринку ресторанного бізнесу за рахунок звичайного споживача знизився на 20,35%.

Головною проблемою ресторанного бізнесу в Україні з 2020 року стали карантинні обмеження. Згідно з указом президента України №87/2020 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України Від 13 березня 2020 року «Про невідкладні заходи щодо забезпечення національної безпеки в умовах спалаху гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом «SARS-CoV-2» всі заклади рес-

торанного бізнесу припинили обслуговування клієнтів у приміщенні закладів. Це спричинило падіння продажу товарів і послуг, що надавали заклади ресторанного бізнесу.

Єдиним доступним способом надання послуг ресторанного бізнесу споживачеві в умовах серйозних карантинних обмежень стала доставка їжі, але і цей напрям постраждав від наслідків пандемії. Причиною стало також зниження доходів населення, оскільки карантинні обмеження спричинили проблеми майже в кожній галузі праці, а також те, що даний спосіб ніяк не компенсував надання послуг відпочинку і дозвілля за ті самі кошти, що і до введення обмежень, тобто споживач не отримував весь набір послуг при незмінній вартості.

Кабінет Міністрів дозволив ресторанам і кафе відновити роботу з 5 червня 2020 року з дотриманням правил карантину, і це дало змогу ринку ресторанного бізнесу частково відновитися.

За даними аналітичного центру «Ресторани України» [8], за 2020 рік кількість закладів ресторанного бізнесу в Україні зменшилась майже на 4 тисячі одиниці. На початок 2021 року працювало 14,7 тисячі закладів ресторанного бізнесу, у порівнянні з початком 2020 року, коли в Україні працювало 18,6 тисячі підприємств харчування, зміну кількості закладів ресторанного бізнесу в Україні можна побачити на рис. 2. Відповідно обсяг ресторанного ринку скоротився за 2020 рік майже

*Рис. 2. Зміна кількості закладів ресторанного бізнесу в Україні 2016–2020 роки
(складено автором на основі [8])*

на 30% і склав за 2020 рік 14,1 млрд гривень. За 2020 рік ресторанний ринок втратив майже 6 млрд. гривень. Негативна динаміка обсягу ресторанного ринку спричинена результатами кількох локдаунів, карантинних обмежень ресторанного бізнесу та відсутністю іноземних туристів.

Зниження об'єму ринку ресторанного бізнесу демонструє, що підприємства були не готові до таких складнощів. Ринок вже мав складнощі, через високу конкуренцію, що також посилювалася зменшенням попиту споживачів. Карантинні обмеження стали вирішальним фактором в банкрутстві багатьох підприємств.

На відміну від низки інших країн, в Україні ресторанний бізнес не отримав державної допомоги, підприємці опинилися наодинці з кризою. Багато постійних відвідувачів ресторанів перестали бути їхніми клієнтами як через страх заразитися, так через істотне зменшення доходів населення [9].

Ситуація складається таким чином, що ніхто не знає, як поведе себе вірус COVID-19 навіть у короткостроковій перспективі. Тому ресторанний бізнес повинен не тільки підлаштовуватися до теперішніх умов, а й готуватися до їхньої стрімкої і непередбачуваної зміни [10].

Ресторанний бізнес і раніше був ризиковим через зміни тенденцій у галузі, а також зовнішніх та внутрішніх факторів. Але його стан погіршився через складну епідеміологічну ситуацію в Україні та світі загалом.

За прогнозами багатьох експертів, такий стан розвитку ресторанного бізнесу на ринку може існувати ще не один рік, що викликати необхідність розробки нових стратегій розвитку для існуючих підприємств з урахуванням можливих ризиків, а також пошуку

додаткових шляхів отримання прибутку для запобігання банкрутству.

Важке становище ресторанного бізнесу також погіршується тим, що через зменшення попиту серед населення конкуренція на ринку значно зросла, оскільки пропозиція значно перевищує попит. В таких умовах підприємства ресторанного бізнесу змушені шукати шляхи для підвищення своєї конкурентоспроможності для уникнення негативних наслідків.

Висновки. Проаналізувавши сучасний стан ресторанного бізнесу та впливаючих на нього чинників можна зробити висновок, що в даний момент ресторанний ринок України знаходиться у важкому положенні стані та зазнає спаду. Причиною цього стали такі важливі для ринку фактори як: важка економічна ситуація в країні, зменшення кількості потенційних споживачів, складна соціальна ситуація в країні, інфляція національної валюти країни, а також карантинні обмеження, що не лише завдали труднощів у фінансовому аспекті для громадян, але й спонукали потенційних споживачів відмовлятися від послуг підприємств ресторанного бізнесу через страх захворіти або через обмеження в роботі закладів.

Таке положення ресторанного бізнесу також погіршується тим, що через банкрутство багатьох підприємств сфери харчування дуже зменшилась кількість інвестицій у дану галузь через високі ризики, можливі наслідки яких було продемонстровано на прикладі багатьох закладів.

Список літератури

1. Романуха О. М., Халілова-Чуваєва Ю. А., Хаврова К. С., Коваленко О. С. Динаміка розвитку індустрії гостинності в Укра-

їні на прикладі готельно-ресторанної галузі. *Економіка та держава*. 2021. № 2 С. 42–46

2. Гірняк Л.І., Глагола В.А. Сучасний стан, перспективи та тенденції розвитку ресторанного господарства в Україні. *Економіка та управління підприємствами*. 2018. № 16. С. 71–78.

3. Хто ми такі є (щодо визначення поняття «споживач»). Законодавство України: веб-сайт. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0003697-10#Text>.

4. Пронь С. Стиль управління президента Джона Кеннеді: бажані уроки для сучасної України. *Американська історія та політика*. 2016. № 2. С. 92–98.

5. Населення України. Мінфін : веб-сайт. URL : <https://index.minfin.com.ua/reference/people>.

6. Державна служба статистики України : веб-сайт. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

7. Гребенюк Г. М., Марценюк Л. В., Задоя В. О., Пікуліна О. В. Трансформація та розвиток підприємств ресторанного бізнесу України в умовах пандемії. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 7, С. 14–19.

8. Аналітичний центр «Ресторани України» : веб-сайт. URL : <https://www.facebook.com>.

9. Іванова Л., Вовчанська О. Вплив пандемії COVID-19 на кон'юнктуру ринку ресторанних послуг. *Сучасні тенденції розвитку індустрії гостинності. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. м. Львів 26–27 листопада 2020 р.* С. 45–50.

10. Балацька Н. Ю. Ресторанний бізнес в умовах пандемії коронавірусу: проблеми та напрями трансформації моделей розвитку. *Інфраструктура ринку*. 2020. № 42. С. 117–122.

References

1. Romanukha, O. M., Khalilova-Chuvaieva, Yu. A., Khavrova, K. S., Kovalenko, O. S. (2021). *Dynamika rozvytku industrii hostynnosti v Ukraini na prykladi hotelno-restorannoi haluzi* [Dynamics of the hospitality industry in Ukraine on the example of the hotel and restaurant industry] *Ekonomika ta derzhava* [Economy and state] no. 2, pp. 42–46.

2. Hirniak, L. I., Hlahola, V. A. (2018). *Suchasnyi stan, perspektyvy ta tendentsii rozvytku restorannoho hospodarstva v Ukraini* [Current state, prospects and trends in the development of

the restaurant industry in Ukraine] *Ekonomika ta upravlinnia pidpriemstvamy* [Economics and business management], no. 16. pp. 71–78.

3. *Khto my taki ye (shchodo vyznachennia poniattia «spozhyvach»)*. *Zakonodavstvo Ukrainy* [Who are we (according to the definition of the concept «consumer»). Legislation of Ukraine]. Available at : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0003697-10#Text> (Accessed on 28 December 2021).

4. Pron, S. (2016). *Styl upravlinnia prezydenta Dzhona Kennedi: bzhani uroky dlia suchasnoi Ukrainy* [President Kennedy's style of governance: desirable lessons for modern Ukraine] *Amerykanska istoriia ta polityka* [American history and politics], no. 2, pp. 92–98.

5. *Naseleennia Ukrainy. Minfin* [Population of Ukraine. Ministry of Finance]. Available at: <https://index.minfin.com.ua/reference/people/> (Accessed on 28 December 2021).

6. State Service of Statistics of Ukraine. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed on 28 December 2021).

7. Hrebenuk, H. M., Martseniuk, L. V., Zadoia, V. O., Pikulina, O. V. (2021). *Transformatsiia ta rozvytok pidpriemstv restorannoho biznesu Ukrainy v umovakh pandemii* [Transformation and development of restaurant business enterprises in Ukraine in a pandemic] *Investysii: praktyka ta dosvid* [Investments: practice and experience], no. 7, pp. 14–19.

8. *Analichnyi tsentr «Restorany Ukrainy»* [Analytical Center «Restaurants of Ukraine»] : Available at: <https://www.facebook.com/> (Accessed on 28 December 2021).

9. Ivanova, L., Vovchanska, O. (2020). *Vplyv pandemii COVID-19 na koniunkturu rynku restorannykh posluh* [Impact of the COVID - 19 pandemic on the situation of the restaurant services market]. *Materialy mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii: Suchasni tendentsii rozvytku industrii hostynnosti* [Proceedings of the international scientific-practical conference: Modern trends in the hospitality industry]. Lviv, pp. 45–50.

10. Balatska, N. Yu. (2020). *Restorannyi biznes v umovakh pandemii koronavirusu: problemy ta napriamy transformatsii modelei rozvytku* [Restaurant business in the context of the coronavirus pandemic: problems and directions of transformation of development models] *Infrastruktura rynku* [Market infrastructure], no. 42, pp. 117–122.

Objective. *The objective of the present article is to study the restaurant business market in Ukraine in recent years on the basis of statistical data, as well as to identify and study the factors that mainly influenced the development of the food market and their consequences.*

Methods. *In the study of the functioning of the restaurant business market of Ukraine in recent years, such empirical and theoretical research methods were used as:*

- *Monitoring — the dynamics of the restaurant business in Ukraine to identify changes.*
- *Deduction — to identify factors that affect the functioning of the restaurant business.*
- *Analysis — determining the reasons for the impact of the factors on the restaurant business market.*
- *Comparison — to determine the results of the impact of the factors on the functioning of the market of restaurant services.*

Results. *The state of Ukraine's restaurant business in the past decade was analyzed, and special attention has been paid to recent years. The study was conducted on the basis of statistical data and showed that the restaurant business market in Ukraine is in a difficult situation, many companies are suffering losses and bankruptcies. The reasons for the damage to the restaurant service sector were also identified. It is established that the following reasons are the following: reduction of the number of potential consumers, increase of competition in the restaurant business market, change of the structure of population expenditures, as well as quarantine restrictions, which have become the main causes of decline for food establishments in recent years. The comparison of the profit of restaurant enterprises for 2017 and 2020 is made on the basis of statistical data. Based on the results of this comparison, the percentage of losses of the restaurant business in Ukraine was calculated. The number of restaurant establishments that went bankrupt during the quarantine restrictions has also been established.*

Key words: *restaurant business enterprise, restaurant business of Ukraine, degression of restaurant business, food services provision, development trends, dynamics of changes in food service provision.*

Надійшла до редакції 29.11.2021